

ALTUN YARUK SUDUR

X. TEGZİNÇ, XXX. BÖLÖK [R–M. 657/18–661/12]¹

Altun Yaruk Sudur

Book X, Chapter XXX [R–M. 657/18–661/12]

Erdem UÇAR*

Özet

Altun Yaruk Sudur, Beş Bahıklı Şiņko Şeli Tutuņ tarafından Çinceden Uygurcaya çevrilmiştir. Uygurca çevirinin iki versiyonu vardır: St. Petersburg yazması ve Berlin versiyonu. St. Petersburg nüshası Altun Yaruk'un mevcut en sağlam ve tam yazması olarak kabul edilir. Makalede, Altun Yaruk'un XXX. bölümünün yazıçevrimi yapıp Türkçeye çevrildikten sonra metin açıklamalarla incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Altun Yaruk, Uygurca, Budist Uygur Edebiyatı.

Abstract

Altun Yaruq Sudur is translated from Chinese to Uigurish by Şiņko Şeli Tutuņ. There are two versions of Altun Yaruq: St. Petersburg manuscript and Berlin fragments. St. Petersburg manuscript is regarded as almost complete text. Both of versions are transcribed in XXX. Chapter of Altun Yaruk. It is transliterated to Turkish and analyzed in terms of explaining.

Key Words: Altun Yaruk, Uigurish, Uigur Buddhist Literature.

¹ Bazı noktalarda öneri ve düzeltmelerde bulunarak makaleme katkıda bulunan kıymetli hocam Sema Barutçu ÖZÖNDER'e teşekkür ederim.

* Yrd. Doç. Dr., Gediz Üniversitesi Fen–Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, erdem.ucar@gediz.edu.tr

I. Giriş

Sanskritçe orijinal adı ile Suvarṇabhāsottama–sūtreन्द्रarāja, Budist edebiyatın meşhur Mahāyāna sūtralarından biridir. Altun Yaruk Sudur, Sanskritçe Suvarṇabhāsottama–sūtreन्द्रarāja'nın Çince Ji–Ying (義淨) çevirisinden Beş Balıklı Şiṅko Şeli Tutuṅ'un başkanlığındaki bir komisyon tarafından (Wilkens 2001: 24, Anm. 120) Uygurcaya çevrilmiştir. Uygurca çevirinin iki versiyonu vardır: St. Petersburg yazması ve Berlin yazmaları. Eserin tama en yakın ve eksiksiz olanı St. Petersburg nüshasıdır.

Uygurca Altun Yaruk hakkındaki ilk çalışmanın (Müller 1908) yayınlanmasının üzerinden tam 104 sene geçti. Bu 104 senelik zaman dilimi içerisinde Altun Yaruk'un en sağlam nüshası olan St. Petersburg nüshası bulunup Uygur harflerine aktarılmış (R–M), R–M neşri 'kısmen tenkidli hâlde' Latin harflerine çevrilmiş (AYKaya) ve Altun Yaruk'un Berlin versiyonundaki fragmanlarının kataloğu hazırlanıp (EhlersKat. ve RaschmKat.), eserin muhtelif bölümleri müstakil edisyonlarla neşredilmiştir².

Altun Yaruk'un XXX. bölümü daha önce iki çalışmada ele alınmıştı. Roger Finch, Berlin versiyonundaki fragmanları gözönünde bulundurmadan R–M neşrini esas alarak metnin harfçevrimini yapmış, metni İngilizceye çevirip Eski Türkçenin leksikolojisine ve metne dair bazı notlar düşmüştür (Finch 1988). Erkin Awqaliy de yine R–M neşrini esas alarak metnin yazıçevrimini yapmış, birkaç notla birlikte Çince metne bağlı kalan bir anlayışla Uygurca metni Çinceye çevirmiştir (Awqaliy 1999).

Bu çalışmadaki amacımız, Altun Yaruk'un XXX. bölümünün 'doğru' bir yazıçevrimini, şimdiye kadar yapılmayan Türkçe çevirisi ve açıklamalarını hazırlayarak Altun Yaruk edisyon çalışmalarına bir katkı sağlamaktır.

II. Yöntem

Uygurca metnin edisyonunda kullanılan yöntem esas olarak Klaus Röhrborn'un ve günümüz Alman Uyguristiğinin uyguladığı metoda

² Müstakil edisyonlar için bk. UW: LIX–LXXXVII'deki 236 ve 307 numaralı eserler. Ayrıca Çin'de yapılan Altun Yaruk çalışmaları için bk. Raschmann–Semet: 233–240.

(Göttingen Ekölü) dayanır. Buna göre metnin yazıçevrimi üst, harfçevrimi alt satırda yer alır. Harfçevrimde harflerin tam karşılığı gösterildiği için yazıçevrimde oldukça sade bir yöntem benimsenmiş, yazıçevrim işaretlerinde de Türkiye Türkolojisindekiler kullanılmıştır.

Metnin yazıçevriminde/harfçevriminde en soldaki numara kendi edisyon numaramızı, yanındaki numara orijinal metindeki satır numarasını gösterir. Harfçevrimde *eğik* yazım harfin net olarak okunamadığını (harfin yıprandığını), altı çizili kısımlar yazının kırmızı mürekkeple yazıldığını ifade eder. Çeviride, **koyu siyah** ile yazılan kısımlar Uygurca metne kaynaklık teşkil eden Çince Ji–Ying versiyonunda olmayan veya farklı olan kısımları gösterir.

St. Petersburg nüshasındaki tek noktalama işareti “..” ile, çift noktalama işareti “::” ile, Berlin fragmanlarında yer alan çift noktalama işareti de “;” ile gösterildi. Uygurca orijinal metindeki eksik yazımlar (Defektivschreibung) parantez “()” içinde, yıpranmış kısımdaki tamamlanan boşluklar köşeli parantez “[]” içinde gösterildi. Yazıçevrimde yıpranan kısım ile çeviride eksik olan kısım da “...” işareti ile gösterildi. Boşluklar tamamlanırken, harfçevrimde eksik harf “ / ” ile yazıldı. Yazmanın orijinalinde yazımı unutulmuş kısım yazıçevrimde “< >” işaretleri arasında eklendi. Noktalı *nūn*, *qāf* ve *şīn* harfçevrimde büyük harfle (N, Q, Ş) yazıldı. Metnin aktarımında, orijinal metindeki ikilemeler (Synonymkompositum) “₂” ile belirtilmiştir.

Uygurca orijinal metinde bulunan Pohti deliği “(P)” ile gösterilmiştir. Temel metin olarak St. Petersburg nüshası kabul edildiği için, sadece bu nüshadaki metin çevrilmiş, Berlin versiyonundaki fragmanlar³ tam olmadıkları için çevrilmemiştir. Berlin versiyonundaki fragmanların bizim edisyonumuzda hangi satırlara tekabül ettiği ‘[→]’ içinde gösterilmiştir. Berlin versiyonundaki boşluklar St. Petersburg nüshasına ve Çince metne göre tamamlanmıştır. Uygurca kelimelerin okunuşunda genel olarak UW, Röhrborn 2010 ve Erdal 1991 esas alınmıştır.

³ Fragmanlarda, *Digitales Turfan-Archiv I (DTA)* sitesindeki (www.bbaw.de) dijital fotoğraflardan faydalanılmıştır.

VIII. bölümde, Uygurca metne kaynaklık eden Çince metin verilmiştir. Çince metinle Uygurca metnin mukayesesinin kolayca yapılabilmesi için Çince metnin sağında çalışmamızdaki Uygurca metne tekabül eden satırlar (edisyona numarası) gösterilmiştir.

III. Uygurca Metin Üzerine

Buddha ve Saravastī arasındaki diyoloğa dayanan XXX. bölümde, Buddha'nın bedensel özelliklerinden, sözlerinin aldatmasız ve kusursuz oluşundan, yürüyüşünün güzelliğinden, altı yıllık sıkıntının ardından *dharma* tekerleğini çevirip canlıları kurtarmasından ve Buddha'nın övülmesinin imkânsızlığından bahsedilir (NobelChin: LVII). Altun Yaruk'un diğer bölümlerinde ekseriyetle uygulanan üslup özelliğinden farklı olarak bu metinde Buddha şiirsiz olarak övülmüştür. Uygurca metin, Çince metinle temel olarak paralellik göstermekle beraber, Çince metnin çevrildiği Tibetçe metinle de bazı özellikler bakımından benzerlik gösterir. Bk. 020–022 ve 024–026 numaralı açıklamalar. Uygurca metnin çevrildiği Çince metin birkaç varyanta (nüsha) sahiptir. XXX. Bölümün çevirisinde 宮 *gong* (G: 6580) varyantı kullanılmış olmalıdır. Bk. 047–048 numaralı açıklama.

IV. Edisyon

IV. 1. St. Petersburg Versiyonu (Temel Metin)

Ön X. 30a (R–M. 657)

001	18	altun önlüg y(a)ruk yaltrıklıg <u>''ltwn 'wynklwk (P) yrwq y'ltryq lyq</u>
002	19	kopta kötrülmiş nom éligi atl(ı)g <u>qwp t' kwytrwlmıyş nwm 'ylyky ''tlq</u>
003	20	[nom bitigde] ⁴ sarasvati t(e)ñri kıızı <u>/// //// // s'r'sv'ty tkry qyz y</u>
004	21	[t(e)ñri t(e)ñrisi] ⁵ burhanıg ögmek <u>//// //// // pwrq'n yq 'wykm'k</u>
005	22	[atlıg otuzunç] ⁶ bölök :: ::

⁴ Tamamlama için krş. U 2838 r01 [→ 090] ve Altun Yaruk'un diğer bölüm girişleri.

⁵ Tamamlama için krş. 008–009.

⁶ Tamamlama Çince metne göre.

- 020 14 eriniñiz ol .. kesmiş swo altun teg
 'rynynkyz 'wl .. k'smyş sww ''ltwn t'k
- 021 15 tikiy (düz. tikvi) .. köni étiglig uz burunuñuz
 tykyy .. kwyny 'ytyklyk 'wz pwrwnwnkwz
- 022 16 ol .. kumud çeçek öñiñe ogşatı
 'wl .. kwmwt ç'ç'k 'wynkynk' 'wqş'ty
- 023 17 tüzdem yiği körkle yürüñ tiş–
 twysd'm yyky kwyrkl' ywrwnk tyş
- 024 18 leriñiz ol .. yüz miñ kün
 l'r ynkyz 'wl .. (P) ywz mynk kwyn
- 025 19 t(e)ñri y(a)ruki teg kopdın sıñar
 tkry yrwq y t'k qwpdyn synk'r
- 026 20 kamagtın tegirmileyü y(a)ruk[unuz]
 q'm'q tyn t'kyrmyl'yw yrwq ////
- 027 21 yme k(a)ltı süzök arıg [y(a)rutmış teg ..]⁹
 ym' q'ltı swyswk ''ryq ////////// // //
- 028 22 çambunat altunka [ogşatı]¹⁰
 ç'mpwn't ''ltwn q' //////////
- 029 23 etözünüz [erür .. üç törlüg]¹¹
 't'wyz wnkwz //// .. //// //////////

Ön X. 31a (R–M. 659)

- 030 Yaprak Numarası: onunç bir kırk ..
 'wnwnç pyr qyrq ..
- 031 01 kutrulmak kapıgın açdaçı .. üç törlüg
 qwtrwlm'q q'pyq yn ''çd'çy .. 'wyç twyrlwk
- 032 02 bodi tégme tuyunmak yolug körkıt–
 pwdy tykm' twywnm'q ywlwq kwyrkyt
- 033 03 deçi .. artoksuz (düz. armaksız) yañloksuz köni
 d'çy .. ''rtwq swz y'nklwqswz kwyny
- 034 04 kértü yorigıñız ol .. köñülünüz

⁹ Tamamlama Çince metne göre.

¹⁰ Tamamlama Çince metne göre.

¹¹ Tamamlama Çince metne göre.

		kyrtw ywryq ynkyz 'wl .. kwnkwl wnkwz
035	05	kögüzünüz .. turkaru arıg süzök
		kwykwz wnkwz .. twrq'rw ''ryq swyswk
036	06	tétir .. köñüldeki taplag–
		tytyr .. kwnkwl (P) d'ky t'pl'q
037	07	[ı]ñız yme ançulayu ok erür .. t(e)ñrim
		//kyz ym' ''ñçwl'yw 'wq 'rwr .. tñkrym
038	08	[siz]iñ turguluk ornanguluk oron–
		/// ynk twrqwlwq 'wrn'nqwlwq 'wrwn
039	09	[uñu]z arıg süzök tétir .. yorıguluk
		////z ''ryq swyswk tytyr .. ywryqwlwq
040	10	[kör]gülık körüğleriñiz yme
		///kwlwk kwyrwk l'r ynkyz ym'
041	11	a<n>çulayu uzatı kkirsiz
		''çwl'yw 'ws'dy kkyr syz
042	12	arıg erürler .. alku yogun
		''ryq 'rwr l'r .. ''lqw ywqwN
043	13	yolba törölertin .. öñi
		ywlp' twyrw l'r tyn .. 'wynky
044	14	üdrülüp yorımakta turmakta yañılmak–
		'wydrwlwp ywrym'q t' twrm'q t' y'nkylm'q
045	15	sız .. altı yıl tönı duşkaraçar
		syz .. ''lty yyl twyNy twşk'r'ç'r
046	16	atl(i)g açıg tarka emgek emgenip
		''tlq ''çyq t'rq' 'mk'k 'mk'nyp
047	17	y(i)ti tegziñçlig idok nom tilgenin
		yty t'ksynç lyk 'ydwq nwm tylk'nyn
048	18	evirtıñiz :: emgeklig tınl(i)g–
		'vyrtynkyz :: (P) 'mk'klyk tynlq
049	19	[lar] oğlanın ozgurup kutgaryup (düz. kutgarıp) ¹²
		/// 'wql'nyn 'wsqwrwp qwtq'rywp
050	20	... [ın]tın kıtıgta (düz. kıdıgka) ¹³ tegürtünüz

¹² Düzeltme için krş. R–M: 03/10.

- ... ///dyn qytyq t' t'kwrđwnkwz
 051 21 ... [nigrot sögüt]ke oğşatı tolu
 ... ///// /////k' 'wqş'ty twlw
 052 22 ... [etözü]ñüz ol .. altı
 ... ///// //kwz 'wl .. ''lty
 053 23 ... münsüz kadag–
 ... mwksyz q't'q

Arka X. 31b (R–M. 660)

- 054 01 siz üç törlüg kılınçlarıñız ol ::
 syz 'wyç twyrlwk qylynç l'rynkyz 'wl ::
 055 02 özke adınaguka asıg kılğalı udaçı
 'wyz k' ''dyn'qw q' ''syq qylq'ly 'wd'çy
 056 03 siz .. bilge biligke tükellig siz .. ne
 syz .. pylk' pylykk' twyk'l lyk syz .. n'
 057 04 y(a)rılıg y(a)rılıkasar siz t(e)ñrim inçip
 yrlyq yrlyq's'r syz tnkrym 'ynçyp
 058 05 y(a)rılıkamış y(a)rılıgıñız neñ yoksuz
 yrlyk'myş yrlyqynkyz n'nk ywq swz
 059 06 kurug tözsüz bolmaz .. şaki–
 qwrwq twyz swz (P) pwlm'z .. Ş'ky
 060 07 lıglarıñ ulug arslanı siz .. s[ekiz]¹⁴
 lyq l'r nynk 'wlwq 'rsl'ny syz .. s///
 061 08 törlüg kutrulmakka tükellig [..]¹⁵
 twyrlwk qwtrwlm'q q' twyk'l lyk //
 062 09 teprençsiz b(e)k y(a)rp y(i)ti kınıg kö[ñül–]¹⁶
 t'pr'nçsyz pk yrp yty qynyq kwy///
 063 10 üñüz ol .. t(e)ñrim <köñülüm>¹⁷ küçk(i)yesi
 wnkwz 'wl .. tnkrym kwyç ky' sy

¹³ AYKaya: [in]tin kıdıgka (342). tegür– Altun Yaruk'ta ve Eski Türkçede (EtymDic: 485b) her zaman yönelme hal ekli bir tamlayıcı istiyor. Krş. AYKaya: 252/16, 288/17, vs.

¹⁴ Tamamlama için krş. Mainz 477 r01 + U 852 r01 [→ 101].

¹⁵ R–M ve AYKaya: tükellig [siz..] (342). Krş. Mainz 477 r01 + U 852 r01 [→ 101].

¹⁶ kınıg kö[ñül]üñüz: kınıg idok köñülüñüz (Mainz 477 r02 + U 852 r02 [→ 102]).

¹⁷ Ekleme için krş. Mainz 477 r03 + U 852 r03 [→ 103].

064	11	yétmişçe edgülüg taloyuñuznu[ŋ] yytmyş ç' 'dkw lwk t'lwý wnkwz nw//
065	12	tamızımça ulugın öge tegin– t'm ysym ç' 'wlwq yn 'wyk' t'kyn
066	13	tim .. inçe k(a)ltı çibinkeye (düz. çibink(i)ye) tym .. 'ynç' qlty çypyn k'y'
067	14	taloy suvın içmiş teg .. evire <ötünü> ¹⁸ k[ut] t'lwý swv yn 'yçmyş t'k .. 'vyr' q//
068	15	kolu teginür m(e)n .. bo buyan edgü kılınç[ı] qwlw t'kynwr mn .. pw pwy'n 'tkw qylınç/
069	16	yme ¹⁹ kamag tınl(ı)g oglanıña .. tugmak ym' q'm'q tynlq 'wql'n ynk' .. twqm'q
070	17	ölmek emgektin birtem ozup kut– 'wylm'k 'mk'k tyn pyrt'm 'wswp qwt
071	18	rulup teñgeşisiz yég tüş<ke> utlı<ka> rwlwp t'nkk'sysyz (P) yyk twyş 'wdly
072	19	<terk>k(i)ye ²⁰ üdün tegmekleri bolzun té[p] ky ' 'wytwn t'km'kl'ry pwlz wn ty/
073	20	tédi ²¹ :: <anta> ötrü ²² uluş ulug[ı tükel] tydy :: 'wytrw 'wlwş 'wlwq/ // // //
074	21	bilge t(e)ñri t(e)ñrisi bu[rhan] pylk' tñkry tñkry sy pw////
075	22	sarasvati t(e)ñri [kızıña inçe tép] s'r'sv'ty tñkry /// // // // // //
076	23	y(a)rıkadı :: edgü [edgü tözün t(e)ñri] yrlyq'dy :: 'dkw // // // // // //

¹⁸ Ekleme için krş. Mainz 477 r06 + U 852 r06 [→ 106].

¹⁹ **kılınç[ı]** yme: *kılınçımın* (Mainz 477 r06 + U 852 r06 [→ 106]).

²⁰ **yég tüş<ke> udlı<ka> <terk>k(i)ye**: *yég tüşke t(e)rkk(i)ye* (Mainz 477 v02+U 852 v02 [→109]).

²¹ **té[p] tédi**: *t(e)ñrim tép t[é]di* (Mainz 477 v03 + U 852 v03 [→ 110]). AYKaya: *t[(e)ñrim tip]* (342).

²² Ekleme için krş. Mainz 477 v04 + U 852 v04 [→ 111].

- 091 02 'tlq nwm ...
burhan[ıg] ...
pwrq'n // ...
- 092 03 ol üdün ...
'wl' 'wydwn ...
- 093 04 örü turup ... [burhan–]
'wyrw twrwp ... // // // //
- 094 05 ıg takşut[suz] ...
yq t'qşwt // ...

Arka (≠ R–M. 658/08–13 [→ 014–019])

- 095 Yaprak Numarası: onunç tokuz sekiz on ,,
'wnwnç twQwz s'kyz 'wn ,,
- 096 01 şobak altun ...
Şwp'q 'twn ...
- 097 02 labay tegz[inçi] ...
l'p'y t'ks // // ...
- 098 03 ay t(e)ñri[ke]
'y tkry //
- 099 04 kök l[énhua] ...
kwyk // // // ...
- 100 05 yipün s(i)p[arir] ...
yypwn sp // // // ...

**IV. 2. 2. Mainz 477 [T II M 12] + U 852 [T II Xanthippe]
(EhlersKat. 163; RaschmKat. 656)**

Ön (≠ R–M. 660/07–15 [→ 060–068])

- 101 01 u[lu]g arslanı siz ,, sekiz törlüg kutrulmakka tükellig [,]
'w//q 'rsl'n y syz ,, s'kyz twyrlwk qwtrwlm'q Q' twyk'l // //
Mainz 477 r01+U 852 r01
- 102 02 teprençsiz b(e)k y(a)rp y(i)ti kınıg ıdok köñülünüz [ol] t(e)ñrim ,, ,,
t'pr'nçsyz pk yrp yty Qynyq 'ydwQ kwnkwlnkwz // // tkrym ,, ,,
Mainz 477 r02 +U 852 r02

- 103 03 köñülüm küçk(i)yesi yétmişçe [edgü]lüg taloy–
kwynkwłwm (P) kwyç ky 'sy yytmyşç' ////lwk t'lwıy
Mainz 477 r03 +U 852 r03
- 104 04 unuznuñ tamızımça ulugın [öge] tegintim ,,
wnkwz nwnk (P) t'mz ym ç' 'wlwqyn //// t'kyntym ,,
Mainz 477 r04 +U 852 r04
- 105 05 inçe k(a)ltı çibink(i)ye taloy suvın içmiş teg [,]
'ynç' Qlty çypyn ky ' t'lwıy swvyn 'yçmyş t'k //
Mainz 477 r05 +U 852 r05
- 106 06 evire ötünü kut k[ol]u teginür m(e)n [,] bo buy[an] edgü kılınçımın
'vyr' 'wytwnw Qwt Q//w t'kynwr mn // pw pwy// 'dkw Qylyncymyn
Mainz 477 r06 +U 852 r06

Arka (≠ R–M. 660/16–661/01 [→ 069–078])

- 107 Yaprak Numarası: onunç iki tokuz on ,,
'wnwnç 'yky twQwz 'wn ,,
Mainz 477 v +U 852 v
- 108 01 kamag tınl(ı)g oğlanıña tugmak ölmek emgekdin birte[m]
q'm'q tynlq 'wql'nynk' twqm'q 'wylm'k 'mk'kdyn pyrt'
Mainz 477 v01+U 852 v01
- 109 02 ozup kutrulup teñeşisiz yég tüşke t(e)rkk(i)ye üd[ün]
'wz wp Qwtrwlwp t'nk'sysyz yyk twyş k' trk ky ' 'wyd//
Mainz 477 v02 +U 852 v02
- 110 03 tegmekleri bolzun t(e)ñrim tép t[é]di ,, ,,
t'km'k l'ry (P) pwłz wn tnkrym typ t/dy ,, ,,
Mainz 477 v03 +U 852 v03
- 111 04 anta ötrü uluş ulugı tükel bilge [t(e)ñ]rı t(e)ñrısı
'nt' 'wytrw (P) 'wlwş 'wlwqy twyk'l pylk' //ry tnkrysy
Mainz 477 v04 +U 852 v04
- 112 05 burhan sarasvati t(e)ñri kızıña inçe tép y(a)rılıkadı ,,
pwrq'n s'r'sv'ty tnkry Qyz ynk' 'ynç' typ yrlyq'dı ,,
Mainz 477 v05+U 852 v05
- 113 06 edgü edgü tözün t(e)ñri kızıya ürdin berü tılanurmak

V. Metnin Türkiye Türkçesine Aktarımı

(001–005) Altın renkli, ışık parıltılı her şeyin üstündeki dharma hükümdarı adlı sūtrada₂ tanrıça Saravastī'nin tanrıların tanrısı Buddha'yı övüşü adlı otuzuncu bölüm. (006–010) O vakit, tanrıça Saravastī kendi oturduğu yerden ayağa kalkıp **iki elini** birleştirerek tanrı tanrısı Buddha'yı **şüirsiz övgü** ile medh ederek şöyle arz etti: (011–013) Śākyamuni adlı, öylece gelmiş (Skr. tathāgata), hürmete lâıyk (Skr. arhat), doğru aydınlanmışa (Skr. samyakṣambuddha) secde ederim. (013–016) **Tanrım**, sizin bedeniniz saf altın rengi gibidir. Boynunuz labay çalgısının yuvarlaklığı gibidir. (016–020) Yüzünüz dolunaya benzer. Gözünüz mavi Lotus çiçeğini andırır. Kırmızı sphaṭika mücevherine benzeyen dudağınız vardır. (020–024) Burnunuz kesme altın şekilli (?) gibi dik, doğru biçimde ve **mükemmeldir. Dümdüz**, sık, **güzel**, beyaz dişiniz kumud çiçeğinin **rengine** benzer. (024–029) Yüz bin güneş ışığı gibi her tarafı saran çepeçevre ışık ... sanki saf₂ ... jambūnada altınına ... bedeniniz ... (031–034) Üç çeşit kurtuluş kapısını (Skr. trīṇi vimokṣamukhāni) açan, bodhi denen üç çeşit aydınlanma yolunu gösteren konuşmanız aldatmasız, yanlışsız ve dosdoğrudur₂. (034–037) Zihniniz₂ her zaman berraktır₂. Zihninizin rızası da aynı şekilde kesinlikle öyledir. (037–042) Tanrım, sizin ikamet ettiğiniz yer₂ tertemizdir₂. Gezip gördüğünüz manzaralar (Skr. gocara) da aynı şekilde her zaman tertemizdir₂. (042–052) Bütün kaba₂ alışkanlıkları bıraktınız, yürüyüş ve ayağa kalkmada hatasız(sınız). Altı yıl boyunca duşkara–caryā adlı ızdıraba₂ katlanıp **keskin** dairesel kutsal dharma tekerleğini çevirdiniz. Iızdırap içindeki canlıları₂ kurtarıp ... diğer kıyıya ulaştırdınız ... nyagrodha ağacına benzer dolu ... bedeniniz vardır. Altı ... (053–059) Üç türlü kusursuz₂ davranışınız vardır. Kendinize ve başkalarına faydalı olabilecek **hikmete₂ tam olarak sahiptiniz**. Tanrım, siz hangi buyruğu buyursanız, buyurduğunuz buyruk asla **boş₂ ve temelsiz** olmaz. (059–063) Śākyā ailesinin yüce arslanıdır. Sekiz türlü kurtuluşa (Skr. aṣṭā–vimokṣa) tam olarak sahiptiniz. **Aklınız tereddütsüz, sağlam₂ ve keskin niyetlidir**. (063–067) Tanrım, gönlümün gücü yettiği ölçüde sizin fazilet denizinizin yüceliğinin bir damlasını övmeye kalkıştım, sanki küçük bir sineğin deniz

suyunu içmesi gibi. (067–073) (Sarasvatī) bu puṇyay₂ canlılar topluluğuna tevcih ederek (canlıların) saṃsāradan tamamen kurtulup emsali olmayan en üstün meyveye₂ (Skr. bodhi) hemencecik ulaşmalarının mümkün olmasını niyaz ederim, dedi. (073–076) Daha sonra, **ülkenin yücesi tam hikmet sahibi tanrı tanrısı** Buddha, tanrıça Sarasvatī'ye şöyle deyip buyurdu: (076–080) İyi iyi, **ey asil tanrıça!** Eskiden beri konuşmada belâgat (Skt. pratibhāna) sahibisin, (Retorikte) pek çok talim etmişsin. (080–084) **Şimdi yine pek çok dharma yorumlarını** ayrıntılarıyla **açıklayan ve (pek çok dharma yorumunu) ortaya çıkaran en üstün₂ medih ile** beni övdün₂. (084–089) Bu puṇyan sayesinde en üstün dharma kapısına pek derinden girip bütünüyle₂ lakşanalı alâmetlerle (donanıp) herkese **aynı şekilde** faydalı olabileceksin, diye buyurdu.

VI. Açıklamalar

003 sarasvati. Çince metinde 辯才天女 *bian cai tian nü* (G: 9209 11496 11208 8419) karşılığındadır. 妙音天 ‘Sarasvatī ...’ (SH: 95b). Krş. 辯才天女 = Skr. *Sarasvatī* (Hirakawa: 3731 [1140b]). *Sarasvatī* ‘In origin, an ancient Indian river goddess. In the Brahmanas, she is identified with speech, whence she is promoted to become goddess of eloquence and wisdom, identified with Vāc. The Hindus venerate her as Vāgdevi, ‘goddess of language’. She is regarded as both the creation and the wife of Brahma, and as the mother of the Vedas. She rides on a swan (less frequently on a peacock) or sits on a lotus. In her manifestation as Vajrasarasvatī she is three-faced and sixarmed’ (Lurker 2005: 166b).

003 t(e)ṅri kızı. Sarasvatī, Buddha'nın kızı anlamında olamaz, zira Çince metinde 女 *nü* ‘a woman’ (G: 8419) var. *Kız*, Eski Türkçede genel olarak ‘girl, unmarried woman’ özel olarak ‘daughter, slave’ (EtymDic: 679b) anlamında. Burada metnin bağlamından ve Sarasvatī'nin kimliğinden *kızın* ‘kadın, eş’ anlamında olduğu anlaşılıyor. Krş. Tuvaca *kıs* ‘genç kız, genç kadın, kız evlat, kadın cinsinden birey, dişi’ (Song Li 1999: 205).

014 şobag altun. *şobag altun*, Çince metinde 真金 *zhen jin* (G: 2032 589) karşılığındadır. Krş. 真金 ‘pure gold’ (SH: 333b). Altun Yaruk 346/19'da geçen *şobag altun* UW'de ‘Schmelzofen–Gold’ [eritilmiş, ham altın], Radloff'da ‘des gediegenen Goldes’ [saf (ham) altın] (Radloff 1970:

189) şeklinde anlamlandırılmıştır. *şobag* hakkında daha geniş bilgi için bk. Barutçu 1987: 274.

015 labay. Çince metinde 螺貝 *luo bei* (G: 7289 8793) karşılığındadır. NobelChin: ‘Muschel’ (359). *labay* ile tanınan ‘tunç, pirinç’, ‘bambu’ ve ‘deniz kabuğu’ndan yapılan üç ayrı musiki aleti vardır (Sertkaya 1982: 125), metinde kast edileni ‘bir çeşit deniz kabuğu (Turbinella rapa) ve bu deniz kabuğundan yapılan boru’ (Sertkaya 1982: 126) olmalıdır.

019 yipün. *yipün*, Eski Türkçede genel olarak ‘violet–coloured’ veya ‘purple’ anlamında olmakla beraber bazen metnimizdeki gibi ‘red’ (EtymDic: 875b) anlamı da görülüyor.

020 kesmiş swo altun. Çince metinde bu kısımda 截金铤 *jie jin ting* (G: 1513 589 11294) var. AYKaya’da *kesmiş suo altun* (341) şeklinde okunmuş, dizinde de *suo*’nun kökeninin belirsizliğine (670b) işaret edilmiştir. *kesmiş swo altun* ‘ein geschnittener Goldriegel (?)’ için bk. UW: 113a. *swo* anlamı ve kökeni bakımından belirsizdir.

020–022 kesmiş swo altun teg tikiy (düz. tikvi) .. köni étiğlig uz burunuğuz ol. Suvarñabhāsottama–sütrendrarāja’nın Tibetçe çevirisinde olduğu gibi Çince metindeki ‘lang’ (NobelChin: 359, Anm. 1) Uygurca çeviride yoktur. XXX. bölümü çeviren mütercim(ler) muhtemelen Tibetçe metinden faydalanmıştır.

021 tikiy (düz. tikvi). Çince metinde 高 *gao* ‘exalted’ (G: 5927) karşılığındadır. *tikvi* ‘dik’ için bk. Erdal 1991: 334–335.

024–026 yüz miñ kün t(e)ñri y(a)rukı teg kopdın sığar kamagın tegirmeleyü y(a)ruk[uğuz]. Suvarñabhāsottama–sütrendrarāja’nın Tibetçe çevirisinde olduğu gibi Çince metindeki 身 *shen* (G: 9813) ‘Körper’ (NobelChin: 359, Anm. 4) Uygurca çeviride yoktur. XXX. bölümü çeviren mütercim(ler) muhtemelen Tibetçe metinden faydalanmıştır. Ancak, buradaki *etöz*, 029. satırda Uygurca metne dahil edilmiştir.

022 kumud çeçek. Çince metinde 拘物頭華 *ju wu tou hua* (G: 2948 12777 11441 5005) karşılığındadır. Skr. *kumud* ‘the white water–lily’ (Monier–Williams 1899: 292c). Krş. 拘物頭華 = Skr. *kumuda* (Hirakawa: 1372 [543a]).

027 yme k(a)ltı süzök arıg [y(a)rutmuş teg ..]. Çince metinde 光彩映徹 *guang cai ying che* (G: 6389 11508 13307 578) karşılığındadır. +(X)g *yarut-* ‘(etw.) lauchen lassen’ = 光 *guang* için bk. Semet 2005: 91.

028 çambunat altun. Çince metinde 贍部金 *shan bu jin* (G: 9685 9484 589) karşılığındadır. 贍部金 ‘(贍部) *jambūnada*, the produce of the river Jambūnadī, i.e. gold, hence 贍部光像 is an image of golden glory, especially the image of Śākyamuni attributed to Anathapiṇḍaka’ (SH: 481b).

028 [oğşatı]. Çince metinde 如 *ru* ‘like’ (G: 5668) karşılığındadır.

029–031 [üç törlüg] kutrulmak kapığı. Çince metinde 三解脫門 *san jie tuo men* (G: 9552 1515 11375 7751) karşılığındadır. Krş. 三解脫門 ‘the three emancipations’ (SH: 76a). Üç kurtuluş kapısı şudur: “1. śūnyatā ‘boşluk’; 2. animitta ‘alâmetsizlik’; 3. apraṇihita ‘hâl, durum’ (NobelChin: 359).

033–034 artoksuz (düz. armaksız) yañloksuz köni kértü yorigıñız ol. Çince metinde bu kısımda 其所言說無有錯謬 *qi suo yan shuo wu you cuo miu* (G: 1026 10211 13025 12753 13376 11770 7966) var. NobelChin: ‘die Worte, die er spricht, sind ohne Irrtum und Trug’ (359). R–M’de, *artaksız* şeklinde düzeltilse de böyle bir kelimeye Uygurcada rastlanmaz (UW: 207b–208a). Roger Finch, cümleyi ‘your speech (intent) is correct, without error and without excess’ şeklinde çevirmiş ve *artoksuz*’un ‘without excess’ veya daha muhtemeli ‘without exaggeration’ anlamında olabileceğini belirtmiştir (Finch 1988: 65). UW’de düzeltme *armaksız* ‘ohne Betrug, ohne Tricks’ şeklinde yapılmıştır (215a). *armaksız*, Çince metinde 無謬 *wu miu* (G: 12753 7966) karşılığında olmalıdır.

034–035 köñül kögüz. Çince metinde 心 *xin* (G: 4562) karşılığındadır. 心 ‘the heart, mind, soul’ (SH: 149b). İfadenin ‘mind and thought’ anlamı için bk. EtymDic: 714b; ‘Geist₂’ anlamı için bk. Wilkens 2007: 1691.

036 köñüldeki taplag. Çince metinde 意樂 *yi le* (G: 5367 7331) karşılığındadır. NobelChin: ‘die Freude seiner Gedanken’ (359). 意樂 ‘Joy of the mind, the mind satisfied and joyful ...’ (SH: 400b). *taplag*’ın ‘consent,

acceptance, approval, adoption’ anlamları ve Uygurca metinlerdeki kullanımını için bk. Erdal 1991: 206.

039–040 yoriguluk körgülük körüg. Çince metinde 所行境 *suo xing jing* (G: 10211 4624 2167) karşılığındadır. Krş. 所行境 = Skr. *gocara, viṣaya* (Hirakawa: 1323 [526b]). Skr. *gocara* ‘Bereich; Sphäre; Wirkungsbereich’ (Bechert 2003: 190b); ‘the sphere of form for the eye, of sound for the ear, etc.; any objective mental projection regarded as reality; the objective world and the subjective mind, or knowledge of the objective sphere’ (SH: 421b).

042–045 alku yogun yolba törölerdin öñi üdrül–. Çince metinde bu kısımda 離非威儀 *li fei wei yi* (G: 6906 3459 12582 5455) var. NobelChin: ‘er hat die nicht (rechte) Haltung aufgegeben’ (359–360). Johannes Nobel, 威儀 ‘Haltung’ karakterlerinin Skr. *iryāpatha* karşılığında olduğunu ve (Buddha’nın) hareketinin dört şeklini (yürümek, kalkmak, oturmak, uzanmak) ifade ettiğini (NobelChin: 77, Anm. 2) söyler. *yolba*’ya Eski Türkçe sözlüklerde rastlanmaz. Eski Türkçede *yogun*’un ‘thick’ (EtymDic: 904b) anlamı dışında ‘coarse’ anlamı da (Erdal 1991: 303) mevcuttur. Hocam Sema Barutçu Özönder’in önerisine göre [sözlü bilgi], *yogun yolba* Türkiye Türkçesindeki *kaba saba* ifadesine benzer bir anlam taşır. *yogun yolba törü*’ye ‘kaba gereksiz töre (kötü alışkanlık)’ anlamının verilip cümlenin ‘bütün kötü alışkanlıklardan münezzehe olup’ şeklinde manalandırılması için bk. Finch 1988: 58; Şen 2010: 165. Buddha, nirvāṇaya ulaşmadan önce bütün kötü alışkanlıkları bıraktığı için bu çeviri önerileri oldukça makuldür.

045 duşkaraçar. Çince metinde 苦行 *ku xing* (G: 6258 4624) karşılığındadır. 苦行 ‘duşkara–caryā, undergoing difficulties, hardships, or sufferings; also *tapas*, burning, torment; hence asceticism, religious austerity, mortification’ (SH: 313b). Krş. 苦行 = Skr. *duşkara–caryā* (Hirakawa: 3133 [1011a]).

045 töni. *tön–* ‘zurückkehren’ [dönmek] ünlü zarf fiil eki ile meydana getirilen ‘postposition’ tespiti ve ‘hindurch, lang’ [süresince, boyunca] anlamı için bk. Zieme 1992: 160–165.

047–048 y(i)ti tegzinçlig idok nom tilgenin evir–. Çince metinde bu kısımda 三轉法輪 *san zhuan fa lun* (G: 9552 2711 3366 7476) var. NobelChin: ‘hat er in in dreifacher Weise das Rad des *dharma* in Bewegung gesetzt’ (360). Roger Finch, *üç*’ün yanlışlıkla *y(i)ti* şeklinde yazıldığını düşünür (Finch 1988: 70). Krş. 轉法輪 ‘to turn, or roll along the Law–wheel, i.e. to preach Buddha–truth’ (SH: 273b). Çince metnin Ji–Ying versiyonunun 宮 *gong* varyantında da 三 *san* yok. Bu durum Uygurca metnin 宮 *gong* varyantından çevrildiğini gösteriyor.

050 [ın]tın. Çince metinde 彼 *bi* ‘that’ (G: 8966) karşılığındadır. NobelChin: ‘jenseitig’ (360). *intın* için bk. EtymDic: 178a.

051[nigrot sögüt]. Çince metinde 拘陀树 *ju tuo shu* (G: 2048 11358 10090) karşılığındadır. NobelChin: ‘*nyagrodha*–Baum’ (360). Krş. 尼拘陀 ‘*nyag–rodha*, the down–growing tree, *Ficus Indica*, or banyan; high and wide–spreading, leaves like persimmon–leaves, fruit called 多勒 *to lo* used as a cough–medicine ...’ (SH: 185a). *nigrot* << Skr. *nyagrodha* ‘Banyan–Baum, *ficus indica*’ için bk. Shimin 1988: 1622, Anm. 28; Barutçu 1992: 22.

052–053 altı AYKaya’da boşluk [*paramıtlarka ogşati*] (342) ile tamamlanmış. Çince metinde bu kısımda 六度熏修 *liu du xun xiu* (G: 7276 12089 4854 4661) var. NobelChin: ‘den sechs *pāramitās* hat er sich völlig hingegeben’ (360). Tamamlamadaki *paramıt* doğrudur. Kendisinden sonraki kelimeyi bilemediğimiz için hangi eki aldığını söylemek zor. Boşluktaki ikinci kelime *ogşati* olamaz, zira Çince metinde bu anlamda bir karakter mevcut değil.

059–060 şakihlarnıñ ulug arslanı siz. Çince metinde 釋種中為大師 *shi zhong zhong wei da shi* (G: 9983 2886 2875 12521 10470 9909) karşılığındadır. Bu kısımdan sonra Uygurca metin *s[ekiz] törlüg kutrulmakka tükellig* ile devam ediyor. Çince metinde *şakihlarnıñ ulug arslanı siz*’den sonra ‘fest und tapfer’ (NobelChin: 361) anlamındaki 堅固勇猛 *jian gu yong meng* karakterleri mevcut, ancak Uygurca metinde bunlar muhtemelen çevrilmemiştir.

060 s[ekiz]. Çince metinde 八 *ba* ‘eight’ (G: 8504) karşılığındadır.

071–072 tüş<ke> uth<ka> <terk>k(i)ye. Ekleme AYKaya: 660/18–19’a göre. *tüş utli* ‘the fruit and reward’ için bk. EtymDic: 54b. <terk>k(i)ye eklemesi ise Mainz 477 v02 + U 852 v02’ye göredir.

VII. Çince Metin²³ [NobelChin: 358–361]²⁴

0665 16 0455b21	²⁵ 金光明最勝王經大辯才天女讚歎品	
0665 16 0455b22	第三十	001–005
0665 16 0455b23	爾時大辯才天女。即從座起。合掌恭敬。以	
0665 16 0455b24	直言 ²⁶ 詞。讚世尊曰	006–010
0665 16 0455b25	²⁷ 南無釋迦牟尼如來應正等覺。身真金色咽	
0665 16 0455b26	如螺貝。面如滿月。目類青蓮。脣口赤好。	011–020
0665 16 0455b27	如*頗梨色。鼻高修直。如截金鋌。齒白齊	
0665 16 0455b28	密。如拘物頭*華。身光普照。如百千日。	020–025
0665 16 0455b29	光彩*映徹。如瞻部金。 ²⁸ 其所言說。無有錯	
0665 16 0455c01	謬。示三解脫門。開三菩提路。心常清淨。意	026–036
0665 16 0455c02	樂亦然。佛所住處。及所行境。亦常清淨。	
0665 16 0455c03	離非威儀。進止無謬。六年苦行。 ²⁹ 三轉法	036–046
0665 16 0455c04	輪。度苦衆生。令歸彼岸。身相圓滿如拘陀	
0665 16 0455c05	樹。六度熏修三業無失。具一切智自他利	047–056
0665 16 0455c06	滿。所有宣說常爲衆生。言不虛設於釋	
0665 16 0455c07	種中爲大師子。堅固勇猛具八解脫。我今	056–061

²³ En soldaki numara metin numarasını, yanındaki numara cilt numarasını ve onun yanındaki numara da Çince metindeki yeri gösterir. Sağ taraftaki numaralar bizim çalışmamızdaki edisyon numaralarını, ‘~~~~~’ şeklindeki altı çizili ve siyah karakterler Çince den Uygurcaya çevrilmeyen kısımları gösterir.

²⁴ Altun Yaruk’un çevrildiği metin Çince kanonda 665 numaralı metinde, 16. ciltte yer alır. Çince kanon (*Taishō Shinshū Daizōkyō* [大正新脩大藏經]) internette mevcuttur. (<http://21dzk.l.u-tokyo.ac.jp>) Kullandığımız metin ile dipnotları internetteki kaynağa aittir. Ayrıca, metin Taishō 1925’teki metinle de mukayese edilmiştir.

²⁵ 已下梵本缺.

²⁶ 詞=辭<三><宮>*.

²⁷ 南無=南謨<三><宮><西>.

²⁸ ((其所謬))八字=所有言辭((辭=詞<西>))皆無謬失<三><宮><西>.

²⁹ 三=一<宮>.

- 0665 16 0455c08 隨力稱讚如來少分功德。猶如蚊子飲大
 0665 16 0455c09 海水。願以此福廣及有情。永離生死成無
 0665 16 0455c10 上道
 0665 16 0455c11 爾時世尊告太辯才天曰。善哉善哉。汝久修
 0665 16 0455c12 習。具大辯才。今復於我廣陳讚歎。令汝速
 0665 16 0455c13 證無上法門。相好圓明普利一切

062–073

VIII. Kısaltmalar ve Kaynakça

<p>Anm.: Anmerkung.
 AYKaya: Bk. KAYA (1994).
 Bk.: Bakınız.
 dip.: Dipnot.
 EhlersKat: Bk. EHLERS (1987).
 EtymDic: Bk. CLAUSON (1972).
 G: Bk. GILES (1964).
 Hirakawa: Bk. HIRAKAWA (1997).</p> | <p>Krş.: Karşılaştırınız.
 NobelChin: Bk. NOBEL (1958).
 r.: Recto (ön).
 RaschmKat: Bk. RASCHMANN (2000–2005).
 R–M: Bk.: RADLOV–MALOV (1913–1917).
 SH: Bk.: SOOTHILL (1937).
 Skr.: Sanskritçe.
 UW: Bk. RÖHRBORN (1977–1998).
 v.: Verso (arka).</p> |
|--|---|

AWQALIY, E. (1999) “Huihuwen Jinguangming Zuishengwangjing Disanshipin Yanjiu” [Research on the 30th Section of Suvarnaprabhasa], *Geng Shimin Xiansheng 70 Shouchen Jinian Wenji*, Beijing: 17–34.

BARUTÇU, F. S. (1987) *Uygurca Sadāprarudita ve Dharmodgata Bodhisattva Hikāyesi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

BARUTÇU, F. S. (1992) “Eski Türkçede Buddha’nın 32 LAKŞAÑASI”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1987*, Ankara: 11–33.

BECHERT, H. (2003) *Sanskrit–Wörterbuch der buddhistischen Texte aus den Turfan–Funden und der kanonischen Literatur der Sarvāstivāda–Schule*, Band II, k–dh, Begonnen von Ernst Waldschmidt, im Auftrage der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen herausgegeben von Heinz Bechert, Verantwortlicher Redaktor: Michael Schmidt, Bearbeitet von: Andreas Bock–Raming, Sven Bretfeld, Jin–il Chung, Siglinde Dietz, Petra Kieffer–Pülz, Michael Schmidt, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht in Göttingen.

BEER, R. (2003) *The Handbook of Tibetan Buddhist Symbols*, Chicago: Serindia Publications.

CLAUSON, SIR G. (1972) *An Etymological Dictionary of Pre–Thirteenth Century Turkish*, Oxford: Oxford University Press.

EDGERTON, F. (1953) *Buddhist Hybrid Sanskrit, Grammar and Dictionary*, Vol. II. New Haven, Yale University Press, London: Geoffrey Cumberlege, Oxford University Press.

EHLERS, G. (1987) *Alttürkische Handschriften*, Teil 2: Das Goldglanzsūtra und der buddhistische Legendenzyklus Daśakarmaparhāvādānamālā, Depositum der Preußischen Akademie der Wissenschaften (Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz, Berlin), Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland, Band 13/10, Stuttgart: Franz Steiner Verlag Wiesbaden GMBH.

EITEL, E. J. (1888) *Handbook of Chinese Buddhism Being a Sanskrit–Chinese Dictionary with Vocabularies of Buddhist Terms in Pali, Singhalese, Siamese, Burmese, Tibetan, Mongolian and Japanese*, Second Edition, London.

ERDAL, M. (1991) *Old Turkic Word Formation*, a functional approach to the lexicon, Vol. I–II, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

ERDAL, M. (2004) *A Grammar of Old Turkic*, Leiden–Boston: E. J. Brill.

FINCH, R. (1988) “Chapter XXX of the Uighur Suvarṇa-prabhāsottama Sūtra (Altun Yaruq)”, *Waseda daigaku gogaku kyōiko kenkyūjo kiyō* [Bulletin of the Institute of Language Teaching, Waseda University], Vol. 38: 37–91.

GILES, A. H. (1964) *A Chinese–English Dictionary*. Vol. I–II, Second Edition, Revised&Enlarged, Shanghai–London 1912: Paragon Book Reprint Corp. New York.

HIRAKAWA, A. (1997) *A Buddhist Chinese–Sanskrit Dictionary*, Tokyo: The Reiyuka.

KAYA, C. (1994) *Uygurca Altun Yaruk, Giriş, Metin ve Dizin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KRAMRISCH, S. (2005) “Iconography: Hindu Iconography”, *Encyclopedia of Religion*, Vol. 7, Editor in Chief: Lindsay Jones, Second Edition, Thomson Gale, USA: 4323b–4327a.

LURKER, M. (2005) *The Routledge Dictionary of Gods and Goddesses, Devils and Demons*: Routledge & Kegan Paul Ltd.

MONIER–WILLIAMS, S. M. (1899) *A Sanskrit–English Dictionary*, Etymologically and Philologically Arranged with Special Reference to Cognate Indo–European Languages, Oxford.

MÜLLER, F. W. K. (1908) *Uigurica* [I], 1. Die Anbetung der Magier, ein christliches Bruchstück; 2. Die Reste des buddhistischen ‚Goldglanz–sūtra‘, ein vorläufiger Bericht, AKPAW. Phil.–hist. Cl. 1908: 2, Berlin.

NADALYAEV, V. M.; D. M. NASILOV; E. R. TENIŞEV; A. M. ŞÇERBAK (1969) *Drevnetyurkskiy Slovar’*, Leningrad: Akademiya Nauk SSSR, Institut Yazıkoznaniya.

NOBEL, J. (1958) *Suvarṇaprabhāsottama-Sūtra*, das Goldglanz-Sūtra, ein Sankrittext des Mahāyāna-Buddhismus, I-Tsing's Chinesische Version und Ihre Tibetische Übersetzung, I-Tsing's Chinesische Version übersetzt, eingeleitet, erläutert und mit einem Photomechanischen Nachdruck des Chinesischen Textes versehen, Erster Band, Leiden: E. J. Brill.

RADLOFF, Wilhelm (1970). *Suvarṇaprabhāsa* (Das Goldglanz-Sūtra), aus dem Uigurischen ins Deutsche Übersetzers von Dr. W. RADLOFF, nach dem Tode des Übersetzers mit Einleitung von S[ergey] [Efimoviç] MALOV Herausgegeben, I-III, Neudruck des Ausgabe 1930, Osnabrück: Biblio Verlag.

RADLOV, V. V. ve S. E. MALOV (1913-1917) *Suvarṇaprabhāsa*, (Sutra zolotogo bleska), tekst' uygurskoy redaksii, izdali V. V. Radlov i S. E. Malov, I-IV, Bibliotheca Buddtica: XVII, St. Petersburg; XV+723. I-II: 1913, III-IV: 1914, V-VI: 1915, VII-VIII: 1917.

RASCHMANN, S. (2000-2005) *Altürkische Handschriften*, Teil 5-6-7. Berliner Fragmente des Goldglanz-Sūtras, Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland, Band 13-14-15, Stuttgart: Franz Steiner Verlag Wiesbaden GMBH. [Teil 1: Vorworte und Erstes bis Drittes Buch. Teil 2: Viertes und Fünftes Buch. Teil 3: Sechstes bis Zehntes Buch Kolophone, Kommentar und Verifizierungen Gesamtkonordanzen].

RASCHMANN, S. und A. SEMET (2006) "Kommentierte Bibliographie von ausgewählten chinesischen und uigurischen Arbeiten zum Altun Yaruk Sudur", *UAJ Neue Folge*, Band 20, Wiesbaden: 233-240.

RÖHRBORN, K. (1977-1998) *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der Vorislamischen Türkischen Texte aus Zentralasien*, Lieferung 1-6, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.

RÖHRBORN, K. (2010) *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der Vorislamischen Türkischen Texte aus Zentralasien*. Neubearbeitung, I. Verben, Band 1: ab- - äzüglä-, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

SEMET, A. (2005) *Lexikalische Untersuchungen zur uigurischen Xuanzang-Biographie*, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

ŞEN, S. (2010) *Eski Türkçenin Deyim Varlığı*, Samsun: Uğur Ofset Matbaacılık.

SERTKAYA, O. F. (1982) *Eski Türkçede Musiki Terimleri ve Musiki Alet İsimleri*, İstanbul (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi).

SHIMIN, G. ve H. J. KLIMKEIT (1988) *Das Zusammentreffen mit Maitreya*, die ersten fünf Kapitel der Hami-Version der Maitrisimit, in Zusammenarbeit mit Helmut Eimer und Jens Peter Laut herausgegeben, übersetzt und kommentiert, Band I-II, Asiatische Forschungen 103, Wiesbaden.

Skr. Sanskritçe.

SONG LI, Y. (1999) *Türk Dillerinde Akrabalık Adları*, İstanbul: Simurg Yayınları.

SOOTHILL, W. E. and L. HODOUS (1937). *A Dictionary of Chinese Buddhist Terms with Sanskrit and English Equivalents and a Sanskrit–Pali Index*, London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.

TAISHŌ (1925). Takakusu JUNJIRŌ; Watanabe KAIKOKU. Taishō Shinshū Daizōkyō [大正新修大藏經], Vol. 16, Taishō issaikyō kankōkai [大正一切經刊行会]: Tokyo. [No. 665: 金光明最勝王經 jin guang ming zui sheng wang jing]

UÇAR, E. (2012a) “Eski Türkçe Hapakslar”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C. 9/1 Mart: 73–100.

UÇAR, E. (2012b) “Altun Yaruk Sudur, X. Tegziñç, XXIX. Bölök”, [Makale] (Baskıda).

UÇAR, E. (2013a) “Altun Yaruk Sudur, X. Tegziñç, XXVII. Bölök”, [Makale] (Baskıda).

UÇAR, E. (2013b) “Altun Yaruk Sudur, IX. Tegziñç, XXII. Bölök”, [Makale] (Baskıda).

UÇAR, E. (2013c) “Altun Yaruk Sudur, X. Tegziñç, XXVIII. Bölök”, [Makale] (Baskıda).

WILKENS, J. (2001) *Die drei Körper des Buddha (trikāya)*, das dritte Kapitel der uigurischen Fassung des Goldglanz-Sūtras (Altun Yaruk Sudur) eingeleitet, nach den Handschriften aus Berlin und St. Petersburg herausgegeben, übersetzt und kommentiert, Berliner Turfantexte: 21, Turnhout (Belgien): Brepols Publishers.

WILKENS, J. (2007) *Das Buch von der Sündentilgung*, Edition des alttürkisch–buddhistischen Kṣanti Kilguluk Nom Bitig, Teil I–II, Berliner Turfantexte: 25, Turnhout (Belgien): Brepols Publishers.

ZIEME, P. (1992) “TWYNY = *töni*, eine bisher verkannte Postposition des Alttürkischen”, *Altorientalische Forschungen* 19: 160–165.